

Inclusief onderwijs?

Daarvoor moeten we vooral emotionele hobbels over!

Ben jij tegen racisme?

De meeste mensen zouden deze vraag met “ja” beantwoorden.

Wat doe jij tegen racisme?

Hier zouden niet veel mensen een concreet voorbeeld bij kunnen geven.

Vaak horen we dat iedereen gelijk behandeld wordt, en dat racisme dan wel een maatschappelijk probleem is, maar niet zozeer voorkomt in de eigen school, de eigen klas, of het eigen persoonlijke leven.

Onderzoek van EenVandaag liet in mei dit jaar zien dat één jaar na de massale protesten tegen racisme in Nederland de meeste mensen (zowel wit als van kleur) het idee hebben dat er niet veel veranderd is in hoe mensen met elkaar omgaan. Tegelijk zijn er op papier wel een paar mijlpalen bereikt. Denk aan de motie ingediend door drie scholieren, die ervoor gezorgd heeft dat het verplicht wordt dat alle scholen van primair- en voortgezet onderwijs aandacht besteden aan de onderwerpen ‘discriminatie en racisme’.

Wil dit, straks eenmaal in kerndoelen gegoten, niet alleen een papieren werkelijkheid blijven, moeten we aan de bak. Bij het vertalen van regels en wetten naar de onderwijspraktijk gaat de focus vaak uit naar het ontwikkelen van kennis en vaardigheden en stap voor stap te volgen methodes. Echter, een belangrijke hobbel die in deze vertaalslag ook genomen moet worden is de emotionele hobbel. We zullen vragen moeten stellen, ook over onszelf, onze eigen ervaringen en kijk op de wereld. Vragen die ongemak zullen oproepen. Racisme is nou eenmaal geen gezellig onderwerp.

Essentiële vragen zijn bijvoorbeeld: Hoe hangt onze eigen huidskleur samen met

ons perspectief op- en ervaringen in deze wereld? Op welke manier spelen onze identiteit en ervaring een rol in hoe we relaties met leerlingen met verschillende achtergronden en hun ouders/ verzorgers vormgeven? Wat betekent onze kleur voor onze positie in het gesprek over het onderwerp racisme?

Het reflecteren op deze vragen zal velen doen beseffen hoe privileges, (onbewuste) vooroordelen en bias hun ervaringen en wereldbeeld hebben gevormd. Wanneer dat inzicht gepaard gaat met kennisneming van ervaringen van groepen in de samenleving die structureel uitgesloten worden, en inzicht in hoe dat historisch gegroeid is, kan dit verschillende, en soms tegenstrijdige emoties opleveren. Zo schreef een van de deelnemers aan het begin van een leergang inclusief onderwijs: “Ik krijg een beetje het gevoel dat dit een cursus ‘voel hoe wit je bent’ is. En dat ik me vooral heel schuldig en slecht moet voelen over het feit dat ik me wit gedraag.”

Het blijft een ongemakkelijk onderwerp. Echter, zwijgen over kleur en racisme voorkomt vooroordelen en uitsluiting niet. Stille over een onderwerp als racisme in onderwijs en opvoeding kan zelfs een heel andere boodschap overbrengen dan bedoeld, zo stelt Mesman in haar recent verschenen boek ‘Opgroeien in kleur’ (2021). Zo leren kinderen ‘per ongeluk’ toch ook al van alles over dit onderwerp. Ik moest gelijk denken aan ouders/ verzorgers die hun kinderen thuishouden op 5 december omdat ze niet willen dat hun kind ‘per ongeluk’ geconfronteerd wordt met het racistische stereotype zwarte piet. Op meerdere scholen in het

land is dit een realiteit waar verder niet over gesproken wordt.

Ja, willen we in het onderwijs echt aan de slag met dit onderwerp, met kinderen en met elkaar het gesprek voeren over racisme en toewerken naar een inclusieve samenleving, dan zullen we dit ongemak aan moeten gaan. Onderzoek wijst uit dat na afloop van scholingstrajecten waarin expliciet aandacht uitgaat naar racisme en gereflecteerd wordt op hoe privileges, (onbewuste) vooroordelen en bias eigen ervaringen en wereldbeelden vormen, leerkrachten aangeven met meer vertrouwen het gesprek over racisme aan te gaan in hun eigen onderwijscontext.

Willen we dus verder komen en écht inclusief onderwijs en gelijke kansen creëren dan zullen we ook deze emotionele hobbels moeten nemen. Want, zoals Baldwin schrijft: “*Not everything that is faced can be changed, but nothing can be changed until it is faced*” (Baldwin, 2017, p. 103)

Bekijk de literatuurlijst op:
www.tijdschriftzone.nl.

i Inti Soeterik is senior onderzoeker bij de onderzoeksgroep Jeugd, opvoeding en onderwijs van het Verwey-Jonker Instituut.

